

Jaarverslag van de Commissie van Toezicht
van Leuven-Centraal
Jaar : september 2019 – december 2019

A : De leden van de Commissie van Toezicht
Cc : Het centraal Secretariaat van de CTRG

1. De Commissie van Toezicht

1.1. Samenstelling

Voorzitter : VANDUFFEL Laura
Ondervoorzitter : VRANCKEN Bart
Leden : BEYENS Jan
BUNDERVOET Loes
DE GROOF Mélanie (jurist)
HUYSMANS Hendrikje
LANSBERGEN Michaël (jurist)
LEYS Thomas (jurist)
LUYTEN Steven (arts)
NUYTTENS Goedele
OBBELS Mimi (jurist)
POCHET Sandrine
SCHOTSMANS Martien (jurist)
VAN ACKER Robert
VILAIN Ruben (jurist)
SWENNEN Luc
WILLEMS Benny
Secretaris : ROEVENS Elke

1.2. Functioneren

1.2.1. Werking

De Commissie van Toezicht is opnieuw samengesteld op 1 september 2019, naar aanleiding van de inwerkingtreding van de relevante bepalingen van de Basiswet. Zo is de Commissie onder andere overgeheveld van de FOD Justitie naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Van de zeventien leden die verbonden zijn aan de gevangenis van Leuven-Centraal zijn er vijftien nieuwe leden, waardoor deze Commissie onvermijdelijk nog haar weg aan het zoeken is in het complexe instituut dat de gevangenis ontegensprekelijk is. Enkele maanden daarvoor is ook een nieuwe Centrale Raad opgericht. De Commissie ervaart in het algemeen dat ze steeds bij de Centrale Raad terecht kan met vragen of bedenkingen, apprecieert de uniformerende beleidsrichting die de Centrale Raad wil uitgaan, maar formuleert daarnaast ook graag enkele voorstellen die de samenwerking nog kunnen verbeteren (zie punt 4).

De Commissie van Toezicht voor Leuven-Centraal bestaat uit zeventien leden en één secretaris. Ze vergadert telkens op de laatste donderdag van de maand in de gevangenis. De basis voor haar werking zijn de klachten van gedetineerden zelf, die via een rapportbriefje een gesprek vragen met de Commissie. Zij komt in principe niet tussen op rechtstreekse vraag van derden, zoals familieleden, partners of advocaten. Inhoudelijk heeft de Commissie de opdracht een onafhankelijk toezicht te houden op de gevangenis, op de bejegening van gedetineerden en op de naleving van de hen betreffende voorschriften. Dit kan gaan om de louter materiële situatie van de betrokkenen, maar evenzeer over gezondheidsaangelegenheden, welzijn of de interne rechtspositie.

De Commissie maakte in het verleden haar werking aan de gedetineerden bekend via een voorstellingsfolder. Voorlopig wacht de Commissie op de nieuwe folder van de Centrale Raad, die in de welkomstmap voor nieuwe gedetineerden moet worden aangeboden. Daarnaast zijn er contacten gelegd om de Commissie in 2020 via het interne tv-kanaal 'JailTV' ter kennis van de gedetineerden te brengen.

Iedere maand zijn er twee maandcommissarissen, waarvan één de coördinatie op zich neemt. Zij halen minstens één keer per week de rapportbriefjes op en contacteren de betrokken gedetineerden om de klachten te bespreken en een oplossing te zoeken. Bij dringende zaken informeert het commissielid de voorzitter, die hiervoor indien nodig onmiddellijk contact neemt met de directie. In alle andere gevallen worden de vragen in een maandelijks overleg tussen de directie, de voorzitter en eventueel de maandcommissarissen en andere leden besproken. De voorzitter en ondervoorzitter zijn officieel in functie sinds 13 december 2019. Vóór deze datum vond het maandelijks overleg plaats tussen de directie en de

maandcommissarissen. In 2019 kon de Commissie bouwen aan een verstandhouding met de directie. De Commissie merkt dat de directie openstaat voor gesprekken over vaststellingen en klachten en zij deze ook ter harte neemt. De Commissie meent in de laatste maanden van 2019 een constructieve relatie met de directie te hebben opgebouwd, waarbij ze erop kan rekenen dat de in de overlegmomenten overeengekomen afspraken door beide partijen ook effectief worden nagekomen.

Indien nodig neemt de Commissie ook contact op met de verschillende diensten en afdelingen, zoals de PSD, het CAW, de werkhuizen ... In de eerste maanden na de opstart van de nieuwe Commissie contacteerde ze heel wat diensten om zichzelf voor te stellen en de werking en visie van deze diensten te beluisteren. Ook deze contacten verlopen positief. De Commissie legt ook contacten met het gevangenispersoneel dat aanwezig is op de vleugels en meestal openstaat voor een gesprek.

1.2.2. Problemen bij de werking

Uit de analyse van de maandverslagen van 2018 blijkt dat de Commissie ongeveer 10% van de gedetineerden bereikt. Het is een openstaande vraag of de andere 90% effectief geen klachten heeft, geen klacht durft of kan indienen, geen kennis heeft van het bestaan/functioneren van de Commissie van Toezicht of geen nut ziet in het indienen van een klacht. De bereikbaarheid van deze opstartende Commissie is een aandachtspunt. Drempels die spelen bij het bereiken van de Commissie moeten worden geïdentificeerd en weggewerkt. De Commissie vindt het belangrijk dat iedere gedetineerde de Commissie kan bereiken, zonder psychische of praktische drempels.

Een van de belangrijkste praktische drempels is het feit dat tot eind 2019 de enige brievenbus van de Commissie zich op vleugel E bevond (tussen de brievenbussen van andere diensten), terwijl niet iedere gedetineerde toegang heeft tot vleugel E. De directie beloofde om begin 2020 voor bijkomende brievenbussen op de twee bezette niveaus van vleugel B te zorgen, maar ook dan heeft nog steeds niet iedere gedetineerde de mogelijkheid om een rapportbriefje in te dienen: er zijn gedetineerden van vleugels A, C en D die onder geen enkele voorwaarde (bv. bij verplaatsing naar de werkhuizen) naar/door vleugel E komen om hun rapportbriefje zelf te posten. Zij moeten hun rapportbriefje toevertrouwen aan het personeel of een medegedetineerde, die dit op hun beurt in de brievenbus deponeren. Dit is niet-vertrouwelijk, noch anoniem en kan bovendien een psychische drempel vormen die de bereikbaarheid van de Commissie voor deze gedetineerden niet ten goede komt.

De Commissie heeft bovendien geen zekerheid dat de directie of het personeel geen reservesleutels van de brievenbussen heeft. De PBA's zouden alle sleutels van de brievenbus

op vleugel E hebben afgegeven, maar de directie gaf zelf aan dat de kans bestond dat er een nog een kopie zou circuleren.

De Commissie suggereert dat de Centrale Raad erop zou toezien dat er eigen brievenbussen voor de Commissie worden geplaatst. De brievenbussen moeten bovendien zo worden geplaatst dat iedere gedetineerde makkelijk zelf een rapportbriefje kan posten. Bij het plaatsen van de brievenbussen moet ook worden rekening gehouden met de restricties op de bewegingen van de gedetineerden.

Tot slot merkt de Commissie op dat gedetineerden hun klacht dikwijls abstract formuleren ("Graag een gesprek, a.u.b.") of hun klacht in een stevig dichtgeplakte envelop posten. Dit wijst minstens op de perceptie dat de klachten niet op een vertrouwelijke manier tot bij de Commissie geraken. Een gedetineerde kan zich bovendien geremd voelen om de Commissie te contacteren, omdat de PB's die op de gang werken steeds zicht hebben op het bezoek dat de gedetineerden op hun cel ontvangen. PB's zien dus altijd dat 'iemand van de Commissie' een bepaalde gedetineerde opzoekt. Dit zijn onvermijdelijke beperkingen in de werking van de Commissie, maar ze zijn wel problematisch in het licht van de anonimiteit en de vraag naar een tussenkomst.

1.3. Behandeling van verzoeken van gedetineerde personen en bemiddeling

1.3.1. Behandeling van verzoeken

Na ontvangst van het rapportbriefje bezoeken één of meerdere commissieleden de betrokkene op cel. Zij vragen of de gedetineerde het gesprek op cel wil of liever in een neutraal gesprekslokaal. Zij vragen ook steeds naar het verhaal van de gedetineerde, wie de betrokken partijen zijn, wat er al in de zaak gebeurd is, of hij zelf al contact heeft opgenomen met de directie, of hij toestemming geeft om de klacht verder met de betrokken personen te bespreken ... Indien de klacht van de betrokkene niet tot de bevoegdheid van de Commissie behoort (bijvoorbeeld klachten over de niet-toekenning van strafuitvoeringsmodaliteiten door de Dienst Detentiebeheer of de strafuitvoeringsrechtbank), melden de maandcommissarissen dit onmiddellijk aan de betrokkene. In dat geval verwijzen ze hem door naar zijn advocaat.

Na ieder bezoek rapporteren de maandcommissarissen de klachten in een intern document en vermelden ze duidelijk welke actie daarin ondernomen is of nog moet worden ondernomen. De Commissie probeert zoveel mogelijk zelf de betrokken diensten en personen te contacteren om ook naar hun kant van het verhaal te luisteren. Waar mogelijk lost de Commissie het probleem op een informele manier op. Dikwijls gaat het over het ontbreken van een motivering bij een beslissing. Indien nodig bespreekt de Commissie de klacht met de

directie. Soms vindt de Commissie een oplossing voor het probleem, maar het gebeurt nog meer dat dit niet mogelijk blijkt. In beide gevallen koppelt de Commissie steeds persoonlijk terug naar de gedetineerde.

Het gebeurt frequent dat gedetineerden commissieleden aanspreken wanneer zij rondwandelen op de vleugels. Dat gaat meestal niet om officiële klachten. Wil een gedetineerde toch verder gaan met zijn klacht, vragen de commissieleden wel om een rapportbriefje te posten of noteren ze zijn verzoek om de maandcommissaris te zien.

1.3.2. Bemiddeling

In 2019 vonden geen formele bemiddelingen plaats. Vanzelfsprekend is de werking van de Commissie gestoeld op het vinden van oplossingen via informele gesprekken en officieuze bemiddelingen. Wanneer de Commissie zelf merkt dat er ergens een probleem kan zijn, probeert ze ook steeds de betrokkenen aan het praten te krijgen, in de mate deze personen hier uiteraard zelf toe bereid zijn. De Commissie is van plan om in 2020 samen met de directie meer gestructureerde en georganiseerde bemiddelingen op poten te zetten in zaken waar dat nuttig zou kunnen zijn.

1.4. De Commissie in cijfers

1.4.1. Aantal maandelijks vergaderingen en aanwezigheid van de leden

18/09/2019 : 17 aanwezigen
31/10/2019 : 14 aanwezigen (+ secretaris)
28/11/2019 : 13 aanwezigen (+ secretaris)
19/12/2019 : 12 aanwezigen (+ secretaris)

1.4.2. Aantal bezoeken in de penitentiaire inrichting

September:	2 bezoeken, nl. 25, 26
Oktober:	8 bezoeken, nl. 3, 4, 9, 15, 16, 21, 24, 31
November:	5 bezoeken, nl. 7, 13, 15, 20, 28
December:	4 bezoeken, nl. 4, 11, 19, 23

1.4.3. Aantal ingediende verzoeken van gedetineerde personen

Op basis van de rapportbriefjes:

September: 5
Oktober: 15

November: 27

December: 15

Dit door 33 verschillende gedetineerden.

1.4.4. Aantal bemiddelingen

In 2019 vonden er geen bemiddelingen plaats.

2. De penitentiaire inrichting – Gevangenis van Leuven-Centraal

2.1. Werking

Het standaardregime in Leuven-Centraal is het opendeurregime, door de Raad van State gekwalificeerd als een 'gunstregime' dat verder gaat dan het in artikel 48 Basiswet voorziene gemeenschapsregime. De gedetineerden brengen een groot deel van hun tijd in groep door. Zij kunnen tijdens bepaalde uren vrij rondlopen op de vleugel waar zij verblijven en de cel van een andere gedetineerde binnengaan. Gedetineerden kunnen preventief, uit orde- of veiligheidsoverwegingen, of reactief, door middel van een tuchtstraf, aan beperktere regimes worden onderworpen.

In de gevangenis zijn er een schrijnwerkerij, boekbinderij en enkele werkhuizen. Verder is er een technische ploeg (die ook bestaat uit gedetineerden) die de gebouwen onderhoudt, schildert, metselt en allerhande herstellingen (zoals elektriciteit en verwarming) uitvoert. Er zijn ook een aantal diensten waarin de gedetineerden tewerkgesteld kunnen worden zoals de bibliotheek, de keuken, de kantine van het personeel, de wasserij, de milieudienst of als fatik op de vleugel. Ten slotte kunnen externe bedrijven werk uitbesteden aan gedetineerden. Het aanbod tewerkstellingsplaatsen is echter te beperkt om tegemoet te komen aan de grote vraag naar arbeid (zie ook verder onder 'toezicht').

Typend voor Leuven-Centraal is het grote aantal langgestraften. Deze gedetineerden verblijven vaak vele jaren in de instelling en zijn er dus voor lange tijd afhankelijk van. Omwille van hun lange verblijf in de gevangenis zijn deze gedetineerden goed op de hoogte van hun rechten. Van deze bijzondere positie moet de Commissie zich blijvend bewust zijn. Het is een uitdaging om klachten te plaatsen binnen de context van lange straffen en in de mate van het mogelijke iets voor hen te betekenen binnen de grenzen van de Commissie.

2.2. Opmerkelijke gebeurtenissen / belangrijkste veranderingen binnen de inrichting

Dit jaarverslag gaat over de laatste vier maanden van 2019, waarin ook deze nieuwe Commissie van Toezicht werd opgestart. Toch heeft de Commissie in de eerste maanden van haar werking al enkele opmerkelijke gebeurtenissen kunnen noteren.

Eén van de zaken die de Commissie is opgevallen, is het probleem van defecte douches. Na het lezen van verslagen van de voormalige Commissie van Toezicht werd duidelijk dat deze situatie al lang aansleept. De Commissie van Toezicht was aanwezig op het de vergadering van het Overlegorgaan in september waar het probleem werd besproken. Enkele dagen later zijn de douches effectief hersteld.

Sinds midden augustus 2019 is de keuken van de gevangenis tijdelijk gesloten wegens renovatiewerken. In deze periode biedt een cateringdienst het eten aan. Hierover ontving de Commissie van Toezicht verscheidene klachten. De kwaliteit van de voeding wordt in twijfel getrokken, maar ook stelde de Commissie herhaaldelijk zelf vast dat de dieetvoorschriften (halal, glutenvrij, vegetarisch) niet worden gevolgd. Zo bevatte eenzelfde voedingsetiket expliciet de twee moeilijk verzoenbare concepten 'halal' en 'varkensvlees'. De Commissie kaartte dit probleem aan bij de directie, maar doorheen 2019 bleef de Commissie onophoudelijk klachten ontvangen over voeding. Deze situatie zal ook in 2020 verder worden opgevolgd. Zie ook *infra* nr 3.1.2.

2.3. De penitentiaire inrichting in cijfers

2.3.1. Gevangenisbevolking (maand per maand)

De maximale bezetting van Leuven-Centraal is 350 gedetineerden.

Op de werkelijke maandelijkse gevangenisbevolking heeft de Commissie geen zicht. Het DG EPI registreert deze cijfers dagelijks. De Commissie zou hier theoretisch gezien zicht op kunnen krijgen, mits de beloofde toegang tot Sidis Suite in orde wordt gebracht, wat in 2019 nog niet het geval was. Binnen de gevangenis van Leuven-Centraal is er echter geen sprake van overbevolking. Iedere gedetineerde heeft een eigen cel. Op vleugel A is er wel één cel voor vier personen (voor gedetineerden die naar Leuven-Centraal transfereren) en twee duocellen voor gedetineerden met beperkte detentie (zij werken buiten de gevangenis en komen enkel binnen om te slapen). Aangezien de gevangenis als specifieke bestemming gedetineerden met een lange straf heeft, vindt de Commissie het logisch dat iedere gedetineerde zijn eigen, individuele cel heeft. Hier wordt tot op heden aan vastgehouden.

2.3.2. Aantal personeelsleden (maand per maand)

Als commissie hebben we geen zicht op het aantal personeelsleden per maand.

3. Het toezicht

3.1. Detentieomstandigheden

3.1.1. Staat van het gebouw

De Commissie stelt zich vragen bij de staat van het gebouw waarin gedetineerden dagelijks moeten leven – en waarin het personeel dagelijks moet werken. De gevangenis van Leuven-Centraal dateert van 1860. Dat valt eraan te zien: twee strafcellen die in een absoluut menonwaardige staat verkeren (kleine oppervlakte, beperkte natuurlijke lichtinval, geen klok, matras op de grond ...), het constant stuk zijn van diverse zaken in het gebouw (bv. de douches), cellen die om de haverklap moeten worden opgesmukt, onvoldoende mogelijkheden voor de gedetineerden om privé met hun advocaat te praten wegens de open ruimte waarin tot vier gedetineerden afspraken hebben met hun advocaat, enzovoort. De directie ziet zich hier vanzelfsprekend met handen en voeten gebonden door besparingen allerlei. Daarnaast is het gebouw erkend als monument en zijn aanpassingen niet vanzelfsprekend. Tot slot moet hier ook vermeld worden dat de gevangenis voor renovaties afhankelijk is van de Regie der Gebouwen.

3.1.2. Voeding

De Commissie ontving meerdere klachten over de voeding, die sinds midden augustus door een externe cateraar wordt aangeboden. De klachten gingen over hoeveelheden, verpakking, smaak, versheidsdatum en het niet navolgen van dieetvoorschriften. Volgende zaken kwamen meer specifiek aan bod:

- Er wordt (te) veel verpakking gebruikt (bv.: beleg is verpakt per 25 gram, maar gedetineerden ontvangen 4 pakjes van 25 gram. Het zou dus ecologisch meer verantwoord zijn om te werken met verpakkingen van 100 gram). Warme maaltijden worden in metalen serveerbakjes verdeeld. Naast het feit dat sommige gedetineerden dit niet smakelijk vinden, zijn de bakjes soms ook geoxideerd. De Commissie stelt zich de vraag of dat gezond is.
- De klachten over smaak gaan van 'platgekookte' groenten en halfgare aardappelen, over te weinig gekruid eten, tot zelfs eten dat zuur of aangebrand is. De klachten komen onophoudelijk binnen sinds de huidige cateraar via een aanbesteding werd aangesteld. Het leveren van maaltijden door een externe cateraar is een tussenoplossing tot de eigen keuken weer in gebruik kan worden genomen. Deze

situatie zou nog tot mei 2020 kunnen duren. Gezien de impact van goed eten op het algemene welzijn van de gedetineerden en gezien het grote aantal klachten, is het voor de Commissie van Toezicht belangrijk om hieraan voldoende aandacht te blijven schenken, ook in 2020. De Commissie beklemtoonde bij de gedetineerden meermaals haar beperkte actiemogelijkheid bij dit soort klachten, maar adviseerde de gedetineerden wel om contact op te nemen met het Voedselagentschap wanneer er een vermoeden is van gevaar voor de gezondheid (bijvoorbeeld in het geval van oxidatie van de metalen verpakkingen en beperkte houdbaarheidsdata).

- Producten die aan gedetineerden worden geleverd, hebben soms hun houdbaarheidsdatum bijna bereikt. Dat gaat zowel over voorverpakt beleg als over producten die ze via de kantenlijsten bestellen.
- Klachten in verband met de dieetvoorschriften gaan zowel over de smaak als over de echtheid van de halalkwalificatie. Op de warme maaltijden staat geen etiket met de ingrediëntenlijst, wel een sticker met 'halal' op. De Commissie of de directie kunnen de klachten moeilijk verifiëren. De directie maakte de klachten wel over aan de cateraar, die zijn excuses heeft aangeboden. Deze excuses zijn helaas door de directie niet rechtstreeks aan de gedetineerden doorgegeven. Indien maaltijden worden geleverd die geen rekening houden met de dieetvoorschriften van de gedetineerden (halal, glutenvrij, vegetarisch) kan die een broodmaaltijd als vervangende maaltijd krijgen. De Commissie heeft voorgesteld om extra maaltijden in te vriezen, die als vervangmaaltijd kunnen dienen wanneer dat nodig zou zijn. Op dat voorstel is de directie niet ingegaan. De Commissie merkte bij een van zijn bezoeken op dat macaroni met 'ham' en kaas werd aangeboden als zijnde vegetarische maaltijd.
- Tijdens het overlegorgaan van september, waar enkele leden van de Commissie aanwezig waren, liet de directie uitschijnen dat ze aan de klachten over het eten "niets konden doen" en ze moeilijk alle schotels konden nakijken. Een commissielid suggereerde gebruik te maken van getuigenschotels, die een cateraar is sowieso zelf verplicht tot het bijhouden van deze "monstermaaltijden" (die altijd kunnen worden opgevraagd). Nadien bleek dat er inderdaad getuigenschotels werden meegeleverd, die door een directielid en keukenpersoneel werden gecontroleerd.
- Een ander voorstel aan de directie was dat er een aantal halalmaaltijden in de diepvriezer van de keuken zouden worden voorzien, op kosten van de cateraar, zodat bij een foute levering toch een warme maaltijd kan worden geserveerd. Dit werd niet gedaan, maar de gedetineerden kunnen in dergelijke situatie wel een broodmaaltijd als vervanging krijgen.

3.1.3. Kantenlijsten

In de onthaalbrochure van Leuven-Centraal (laatst gekende editie april 2019) vinden de gedetineerden de informatie terug over de aankoop van artikelen.

Er zijn aankopen mogelijk via:

- de wekelijkse kantine;
- de maandelijkse kantine;
- de kwartaalkantine;
- de apothekerslijst;
- de hobbykantine.

De klachten over deze lijsten hebben betrekking op de onbeschikbaarheid van gewenste artikelen en de prijs van de aangeboden artikelen. Wanneer de Commissie dit aangekaarte bij de directie verduidelijkte de directie dat de aanbiedingen die buiten de gevangenis gelden op producten niet van toepassing zijn op de producten die aan de gevangenis worden geleverd en dit omwille van de overeenkomsten met de winkelketens. Dit betekent echter dat de prijzen binnen de gevangenis verschillen met de prijzen in buitenwereld. Ook meent de directie dat er momenteel een ruim aanbod aan producten op de kantenlijsten staat en dit dus niet moet worden uitgebreid. Voorstellen voor wijzigingen of toevoegingen van producten kunnen steeds op het Overlegorgaan worden besproken. Gelet op het normaliseringsbeginsel én het feit dat de gevangenispopulatie een niet al te kapitaalkrachtige bevolkingsgroep is, zou de Commissie nog willen vermelden dat het aangeraden is om ook de kantenlijst zoveel mogelijk (vb. qua prijs, kortingen en aanbod) af te stemmen op de in de buitenwereld gangbare praktijken.

De lijsten zijn ondertussen opgevraagd. Het zou handig zijn om die te kunnen vergelijken met de lijsten van andere gevangenissen.

3.2. Regime en activiteiten

3.2.1. Werk

Gedetineerden die binnen de gevangenis arbeid verrichten, doen dit niet onder een arbeidsovereenkomst. De door hen gepresteerde arbeid levert dus ook geen loon op in de juridische zin van het woord. De werkende gedetineerden ontvangen een geringe vergoeding, die varieert naargelang het een uurloon of stukwerk betreft.

In Leuven-Centraal is er huishoudelijk werk, onderhoudswerk en werk in de eigen werkhuizen van de gevangenis. De beschikbare gevangenisarbeid wordt aangeleverd via Cellmade, een autonome dienst binnen de FOD Justitie. Er is een lage werkgraad in Leuven-Centraal. Van de 320 gedetineerden zijn er ongeveer 50 aan het werk. Er is druk vanuit de werkhuizen om in meer werk te voorzien.

In het jaarverslag 2015-2016 van de voormalige Commissie werd aangegeven dat de regeling van de gevangenisarbeid een constante bron van klachten bij de gedetineerden in Leuven-Centraal uitmaakt. Dat verslag vermeldt dat dit te maken heeft met een gebrek aan personeel, waardoor werkhuizen soms sluiten, maar ook door een algemeen gebrek aan beschikbaar werk. Ook in het jaarverslag 2018 worden deze opmerkingen hernomen. Ook in 2019 heeft een groot aandeel van de klachten betrekking op het gebrek aan werk én de wijze waarop de beschikbare arbeid wordt toegekend binnen de instelling. Deze constante vraag van gedetineerden die willen, maar niet kunnen werken, blijft dus onveranderd in de afgelopen jaren.

Het proces om te werken in een werkhuis zou eruitzien als volgt: de gedetineerde dient een aanvraag in via een rapportbriefje. Dit komt terecht bij de directie, die ze sorteert op datum van aanvraag. Zo ontstaat er een wachtlijst. Er zijn meerdere wachtlijsten en meerdere soorten werk, maar het is niet geheel duidelijk (niet voor de Commissie en nog minder voor de gedetineerden) op welke manier welke gedetineerde voor welk werk (niet) in aanmerking komt. Het stopzetten van activiteiten gebeurt omwille van medische redenen, omdat een gedetineerde zelf vraagt om te stoppen (zelden) of om orde- en tuchtredenen.

Het gebrek aan transparantie naar de gedetineerden toe over de criteria die worden gehanteerd bij het bepalen van de rangorde op de verschillende werklijsten en het toebedelen van werk geeft aanleiding tot onzekerheid en vermoedens van willekeur. De Commissie dringt aan bij de directie om te evolueren naar een transparanter systeem, waarbinnen ze beslissingen beter motiveert en die beslissingen ook uitlegt aan de betrokken gedetineerde.

De Commissie heeft geen zicht op hoe de werkverdeling wordt toegepast in andere penitentiaire inrichtingen. We vangen als Commissie geruchten op over *best practices* vanuit andere gevangenissen: gedetineerden die hun 'PrisonCloud' kunnen raadplegen om zo informatie te krijgen over hun eigen plaats op de wachtlijst(en). Mogelijks kan via de Centrale Raad het delen van *best practices* met andere commissies en de toekomstige toegang tot het internetplatform aanleiding geven tot een uitwisseling van ideeën of voorstellen en dus uiteindelijk leiden tot beterschap naar transparantie van de genomen beslissingen.

Tot slot is er een structureel probleem in de schrijnwerkerij: er is sprake van insijpelend regenwater via het dak en dit op verschillende locaties. De Regie der Gebouwen zou geen onderhoudswerken willen uitvoeren aan het dak, aangezien de hele ruimte grondig moet worden aangepakt.

3.3. Gezondheidszorg

In de gevangenis hebben de gedetineerden een volledig kosteloze medische verzorging. Zij worden gratis verzorgd door de geneesheer van de strafinrichting. De geneesmiddelen die de arts voorschrijft, krijgen ze gratis. Alle geneeskundige en farmaceutische verstrekkingen die de arts voorschrijft, vallen ten laste van de inrichting.

Indien de gedetineerden toch beroep wensen te doen op een vrij gekozen arts, hebben ze hiervoor de toestemming nodig van de directeur van de strafinrichting. Indien ze zelf een arts aanspreken, dienen ze zelf de honoraria van deze arts en de voorgeschreven geneesmiddelen te betalen.

Bepaalde minder alledaagse geneeskundige verstrekkingen, zoals brillen of tandprothesen, zijn steeds ten laste van de gedetineerden. Wel kan de overheid voor de gedetineerden die over onvoldoende middelen beschikken een deel of het geheel van de kosten ten laste nemen.

Voor heel wat gedetineerden is het niet duidelijk hoe de betaling van deze zorg voor hen geregeld is. Het eventueel persoonlijk aandeel van gedetineerden in deze kosten is eveneens een terugkerende vraag aan het adres van de Commissie van Toezicht. Ze krijgen hier weinig (en voor hen onduidelijke) informatie over.

De Commissie ontving klachten over de opvolging en kwaliteit van zorg binnen de medische dienst van Leuven-Centraal: ontevredenheid over de tandheeskundige zorg, weigering van externe behandeling en het niet gedegen opvolgen van medische klachten door de artsen (o.a. weinig tot geen fysiek onderzoek verrichten, niet serieus nemen van pijnklachten ...).

Het is voor de Commissie niet mogelijk om de kwaliteit van deze tandverzorging zelf te beoordelen. De Commissie heeft deze klachten tot dusver steeds doorgegeven aan de directie.

3.4. Orde en veiligheid

3.4.1. Algemeen

De Commissie brengt in eerste instantie artikel 105 , § 1 Basiswet in herinnering:

“Het handhaven van de orde en de veiligheid impliceert een dynamische wisselwerking tussen het gevangenispersoneel en de gedetineerden, enerzijds, en een evenwichtige verhouding tussen de technische middelen die worden ingezet en een constructief detentieregime, anderzijds.

De aan de gedetineerde opgelegde plichten en beperkingen van rechten met het oog op de handhaving van de orde en de veiligheid moeten, zowel door hun aard als door hun duur, in verhouding staan tot deze doelstellingen.”

De Commissie stelt vast dat de directie orde- en veiligheidsmaatregelen niet altijd degelijk of afdoende motiveert: ontslag op het werk, weigering van bezoek louter wegens ‘geen gerechtvaardigd belang’ ... Daarnaast neemt de directie sommige beslissingen, zoals bijvoorbeeld bepaalde bezoekrestricties, naar eigen zeggen op basis van in de gevangenis geldend ‘gewoonterecht’. Bepaalde uitzonderingen, bijvoorbeeld op het huishoudelijk reglement, zijn dan weer mondeling toegezegd, maar worden op een later tijdstip even gemakkelijk weer ingetrokken. Aan de ene kant komt dit de rechtszekerheid van gedetineerden niet ten goede. Anderzijds zijn gedetineerden hierdoor nodeloos gefrustreerd, aangezien zij soms enkel willen weten *waarom* de directie een bepaalde beslissing heeft genomen.

De Commissie raadt aan om orde- en veiligheidsmaatregelen omstandiger te motiveren. Ze moedigt aan om te luisteren naar de visie van de gedetineerden over de feiten en de beslissingen die hen aangaan zo goed mogelijk te motiveren én hen hierover afdoende te informeren.

De Commissie stelt vast dat de directie blijft gebruikmaken van het zogenaamde ‘tussenregime’. Een gedetineerde krijgt *naar aanleiding van en bovenop* bepaalde tuchtfeiten naast een tuchtstraf nog een aantal punten. Wanneer hij tien punten heeft verzameld, plaatst de directie de gedetineerde voor drie maanden ‘op tussenregime’. Dat is een restrictiever regime dan het standaard opendeurregime in Leuven-Centraal. Het vormt volgens de Commissie bovendien een buitenwettelijk ‘dubbel bestraffen’ van feiten die enkel aanleiding kunnen geven tot de in de Basiswet voorziene tuchtsancties.

De Commissie raadt aan om het gebruik van het tussenregime te heroverwegen, minstens te beperken tot heel uitzonderlijke situaties.

3.4.2. Tuchtregime

Titel VII Basiswet regelt uitgebreid het tuchtregime voor gedetineerden. De Commissie brengt artikel 122 Basiswet in herinnering:

“Het tuchtregime strekt ertoe de orde en de veiligheid te vrijwaren met eerbiediging voor de waardigheid, het zelfrespect en de individuele en sociale verantwoordelijkheid van de gedetineerden.

Het beroep op de tuchtprocedure moet beperkt blijven tot situaties waarin de handhaving van de orde en de veiligheid van de inrichting dit gebiedend rechtvaardigen en er geen enkel ander middel kan worden gebruikt om dit te verzekeren.”

Opgelegde tuchtmaatregelen houden niet steeds rekening met die individuele verantwoordelijkheid, noch met de vereiste subsidiariteit. Zo kregen enkele gedetineerden al ‘collectief’ een tuchtstraf voor vermeend druggebruik op cel. Anderen kregen dan weer een tuchtstraf louter op basis van vermoedens (bijvoorbeeld een door het penitentiair personeel ‘waargenomen’ cannabissgeur). In andere zaken hanteert de directie bepaalde ‘standaardstraffen’ voor tuchtinbreuken. De Commissie wenst in het kader hiervan de aandacht te vestigen op de volgende passage uit een verslag van het overlegorgaan:

“Een vertegenwoordiger vraagt of de straf die men krijgt voor het bezit van een USB-stick verminderd kan worden. Gewoonlijk wordt hier 15 dagen afzondering voor gegeven. Directie laat weten dat de tuchtsancties vastgelegd zijn via de Basiswet gevangeniswezen. Het bezit van een USB-stick is een overtreding van de eerste categorie waarbij men tot 30 dagen afzondering kan krijgen.” (eigen onderstreping)

De Commissie raadt ten slotte aan om ervoor te zorgen dat bij het opleggen van een tuchtsanctie rekening wordt gehouden met de feitelijke omstandigheden, de individuele situatie en de verantwoordelijkheid van de gedetineerde en de wettelijk vereiste subsidiariteit.

3.5. Incidenten

3.5.1. Tussen bewaking en gedetineerde personen

In 2019 werd de Commissie geconfronteerd met een (pest)situatie die als alleenstaand feit moeilijk kon worden gerapporteerd of aangepakt. Om zich ervan te vergewissen of dit een structureel probleem is, las de Commissie de verslagen van 2018. De Commissie besliste om vanaf eind 2019 duidelijk gevallen van pestgedrag in de gevangenis te registreren in het maandverslag. Op deze manier kan de Commissie in de toekomst dit probleem beter in kaart brengen en aanpakken.

Na analyse van de verslagen van 2018 blijkt dat er verschillende soorten klachten zijn met betrekking tot eventueel pestgedrag van PB’s. Vaak komt het erop neer dat de PB’s de regels volgen, maar dat dit door de gedetineerden als pestgedrag wordt ervaren of dat er sprake is van een misverstand. Transparante communicatie en informatie omtrent het voorval lossen de situatie meestal op.

Daarentegen zijn racistische, discriminerende en kleinerende opmerkingen van PB’s naar gedetineerden toe wel problematisch. Hierbij is het belangrijk dat de Commissie van Toezicht een goed zicht krijgt op de situatie: wat is er juist gebeurd, wie zijn de betrokkenen, zijn het steeds dezelfde personen die klagen en/of aangeklaagd worden, wat is de achterliggende dynamiek van het conflict?

Soms klagen gedetineerden over pestgedrag van PB's, maar willen ze er achteraf niets meer mee doen.

3.6. Detentieplan

Op 29 april 2019 zijn de bepalingen over het individuele detentieplan in werking getreden. Dit is, zeker voor langgestraften, een hoogstnoodzakelijk instrument voor het vormgeven van hun detentie. Het hangt daarnaast onlosmakelijk samen met hun reclasseringsplan, dat op zijn beurt vereist is voor hun geleidelijke weg naar buiten. De Commissie kreeg diverse klachten over het individueel detentieplan, meer specifiek over het ontbreken binnen Leuven-Centraal van enige actie hieromtrent. De Commissie heeft inderdaad tot haar grote spijt vastgesteld dat er binnen Leuven-Centraal tot eind 2019 nog niets geregeld was over het individuele detentieplan, aangezien 'de instructies van bovenaf' zouden ontbreken. De Commissie spoort de directie dan ook met aandrang aan om prioritair werk te maken van deze detentieplannen, in samenwerking met de gedetineerden.

3.7. Personeel

Het personeel in Leuven-Centraal heeft de Commissie in 2019 in de uitoefening van haar taken ondersteund. Tijdens stakingen kon de Commissie vlot binnen, zelfs op de cellen. Daarnaast werden er verkennende gesprekken gevoerd met de verschillende diensten binnen de gevangenis. Hierbij konden we vaststellen dat niet enkel het bewakend personeel, maar ook de andere diensten binnen de muren (bv. CAW, aalmoezeniers, de Rode Antraciet ...) bijzonder behulpzaam zijn ten aanzien van onze Commissie.

4. Advies en informatie voor de CTRG

- Toegang tot informatie (Intranet en Sidis Suite): voor een goede werking van de Commissie moeten de commissieleden kennis hebben van de reglementering: wetgeving, omzendbrieven en collectieve brieven, maar ook interne documenten (dienstnota's, interne richtlijnen ...). Hiervoor is toegang tot het intranet onontbeerlijk. Al sinds de opstart van de nieuwe Commissie in september is hier vraag naar, maar voorlopig zonder resultaat. Dit beperkt bovendien de mogelijkheid tot het beantwoorden van een aantal vragen van de Centrale Raad (roadmap, algemene gegevens model maandverslag ...). Het gebrek aan inzicht in de procedures bemoeilijkt het zoeken naar oplossingen. Ook een lokaal met faciliteiten is voor de Commissie noodzakelijk, bv. voor de opslag van vertrouwelijke documenten, korte overlegmomenten tijdens de wekelijkse bezoeken, het kopiëren van documenten, het raadplegen van een pc met toegang tot het intranet en

het consulteren van maandverslagen/registratie. De Commissie richtte hiervoor een verzoek tot de Centrale Raad, maar ook hierin is nog niets gebeurd.

- Het jaarverslag (zie 1.2.2. Problemen bij de werking) besteedde een onderdeel aan het ontbreken van brievenbussen en aan het ontbreken van een vertrouwelijke toegang tot de bestaande brievenbussen. Nochtans raakt dit aan de kern van de werking van de Commissie, die als *onafhankelijk* orgaan instaat voor de *vertrouwelijke* behandeling van klachten. De Commissie verzoekt de Centrale Raad dan ook tot het installeren van eigen brievenbussen op alle vleugels (en, waar nodig, de bezette verdiepingen) van de gevangenissen.
- De door de Centrale Raad georganiseerde opleiding over de Basiswet werd geapprecieerd en was nuttig. Dit werd teruggekoppeld naar de Centrale Raad vanuit meerdere Commissies en bijkomende opleidingsdagen zijn dan ook meer dan welkom.
- Bij specifieke vragen zoals: “Wat te doen bij overlijden?” konden we terecht bij de Centrale Raad en werd op korte termijn een voldoende duidelijk antwoord geformuleerd zodat we als Commissie snel konden verder werken.
- De Centrale Raad vraagt veel (cijfermatige) informatie aan de Commissie. Daar zit soms een overlap in, bv. de roadmap, het maandverslag, het jaarverslag Sommige van deze gegevens registreert het DG EPI zelf centraal. Het zou dan ook dubbel werk zijn om deze informatie parallel aan de gevangenisdirectie te bevragen. De contacten met de directie kunnen veel constructiever worden ingezet in het voordeel van de gedetineerden. De leden van de commissie concentreren zich op de behandeling van klachten.

5. Conclusie(s)

Afsluitend willen we een aantal punten bundelen die ons als Commissie zullen uitdagen in het volgende werkingsjaar en de nodige aandacht zullen vragen. Een aantal punten vloeien voort uit het voorliggende verslag, namelijk een nauwe opvolging van de voeding binnen de gevangenis zeker zolang de catering niet in eigen beheer is, het inzichtelijk maken van procedures omtrent het toekennen van werk, een gelijke toegang voor alle gedetineerden tot de Commissie zonder drempels, het beheer van de brievenbussen van de Commissie...

Wat betreft aandachtspunten die het eigen functioneren kunnen vergemakkelijken, blijven we het belang benadrukken van een eigen lokaal, eigen faciliteiten, een eenvoudige toegang tot interne reglementering en een verlichting van de administratieve rapportering (zonder overbelasting van de contactlijn voorzitter – directie) met een blijvende focus op de bejegening van de gedetineerden.

Tot slot zal het opstarten van formele bemiddeling een eerste uitdaging zijn voor de Commissie in 2020. Zoals hierboven beschreven, werd in 2019 de opstart naar bemiddeling al gemaakt door onze werkwijze en het zorgen voor dialoog tussen verschillende partijen, maar het formele proces moet nog verder worden uitgewerkt. Daarnaast zal volgend jaar ook de Klachtencommissie opgestart worden. Dit zal leiden tot het verlies van drie inzetbare leden en zorgen voor uitdagingen aangaande deontologie en beroepsgeheim.

We hebben tijdens de voorbije maanden gemerkt dat onze aanwezigheid in de gevangenis nodig is, maar ook wordt geapprecieerd. We zijn dan ook meer dan enthousiast om ons in 2020 verder in te zetten voor de bejegening van de gedetineerden in Leuven Centraal.